

The Effectiveness of Teaching the Components of Moral Intelligence on Self-Control and Scientific Optimism in First Secondary School Students

ARTICLE INFO

Article Type

Research Article

Authors

Masoumeh Gholipour^{1*}
Zahra Sadat Jalalian²
Fatemeh Taheri²

How to cite this article

Masoumeh Gholipour, Zahra Sadat Jalalian, Fatemeh Taheri, The Effectiveness of Teaching the Components of Moral Intelligence on Self-Control and Scientific Optimism in First Secondary School Students, *Journal of Islamic Life Style Centered on Health*. 2023;6(4):480-487.

1. Department of Educational Psychology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran (Corresponding Author).

2. Department of Educational Psychology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: masumehqolipour@gmail.com

Article History

Received: 2022/10/03

Accepted: 2023/01/05

ABSTRACT

Purpose: Ethical standards play an essential role in all different fields in a way that it seems that it can be effective in improving cognitive, behavioral and communication performance, so this research aims to determine the effectiveness of teaching the components of moral intelligence on self-control and scientific optimism in first secondary school students.

Materials and Methods: The research method was semi-experimental with a pre-test-post-test design with a control group. The statistical population of the research was formed by all 441 male students of the first secondary school of the ninth grade from 5 public schools in Babol city in December of the academic year 2023. A number of 30 people were selected by simple random sampling based on the research entry criteria and randomly replaced in two groups of 15 people, experimental and control. Two questionnaires including Tangney et al.'s self-control questionnaire (2004) and Tschannen-Moran et al.'s (2013) scientific optimism questionnaire and Borba et al.'s (2005) moral intelligence component training program were used. The data was analyzed using multivariate covariance analysis.

Findings: From the findings, it can be concluded that teaching the components of moral intelligence was effective on self-control ($P=0.01$ and 69.739) and scientific optimism ($P=0.01$ and 104.096) in first high school students at the level of 0.01 .

Conclusion: According to the results of the research, it is suggested that school counselors use moral intelligence component training to increase self-control and scientific optimism.

Keywords: Self-Control, Scientific Optimism, Moral Intelligence, Students

اثر بخشی آموزش مولفه‌های هوش اخلاقی بر خودکنترلی

و خوش بینی علمی در دانش‌آموزان متوسطه اول

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۵

* نویسنده مسئول: masumehqolipour@gmail.com

مقدمه

یکی از مهم‌ترین مباحث در جوامع، بهداشت روان و سلامت روان کودکان و نوجوانان است. بسیاری از اختلالات روانی که در بزرگسالی ظاهر می‌شوند، ریشه در مشکلات دوران کودکی و نوجوانی دارند. در این میان، نقش عوامل روان‌شناختی مانند خودکنترلی بسیار در تعامل با محیط موثر است (۱). خودکنترلی ۱ به عنوان کنترل بر شناخت، رفتار، هیجان در شرایط گوناگون محیطی توسط خود تعریف می‌شود (۲). خودکنترلی با حوزه‌های مختلفی مانند شناخت، عاطفه، عملکرد و توجه مرتبط است (۳) و همچنین در خصوص فواید خودکنترلی در زمینه‌های مختلفی مانند حفظ سلامت روانی و جسمی، اعتیاد، خشم بررسی و شواهدی وجود دارد (۴). خودکنترلی در دستیابی به اهداف زندگی و رشدبینه در نوجوانان بسیار مؤثر است (۵) و همچنین رابطه بین عدم خودکنترلی و رفتار مشکل ساز نشان داده شده است (۶). خودکنترلی در پیشگیری از رفتار نامطلوب نقش دارد (۷)، اما باید گفت که در برخی موارد، خودکنترلی نیز برای شروع رفتار مطلوب مورد نیاز است (۸). در این راستا، خودکنترلی بالا با عملکرد بهتر و سازگاری همراه است (۹) که شامل مهارت‌های نامطلوب است که به طور بالقوه باعث رفتار نامطلوب در نوجوانان می‌شود (۱۰). خودکنترلی مراقبتی درونی است که براساس آن وظایف محوله انجام می‌شود و از رفتارهای غیرعادی و غیرقانونی بدون نظارت یا کنترل بیرونی اجتناب می‌شود (۱۱). هر گاه عامل کنترل‌کننده از محیط اطراف به انسان منتقل شود تا فرد با اقتدار خود را در قالب استانداردهای مشخص و در جهت اهداف مورد نظر ارزیابی کند، خودکنترلی محقق می‌شود و می‌تواند در بهبود وضعیت خوش بینی به شرایط تأثیر بگذارد (۱۲).

میزان عملکرد خودکنترلی و درک صحیح از شرایط فردی در شکل دهی خوش‌بینی علمی ۲ و کسب دانش تأثیر بسزایی خواهد داشت (۱۳). دانش‌آموزان خوش بین کسانی هستند که در پردازش اطلاعات در جهت خوش‌بینی علمی سوگیری دارند. خوش‌بینی علمی یعنی دانش‌آموزان اطلاعات را به گونه‌ای با توجه به باورها و اعتقادات که می‌تواند تحت عوامل آموزشی باشد پردازش و تفسیر می‌کنند که به خوشحالی و دید مثبت به شرایط آنها منجر می‌شود روابط مثبت با دیگران، هدفمند بودن زندگی، رشد شخصیتی، دوست داشتن دیگران و زندگی از اجزاء خوش بینی هستند. در محیط تحصیلی عوامل شناختی و عاطفی به صورت همراستا نقش بسزایی در ارتباطات اعضا ایفا می‌نمایند که میزان رفتارهای خوشبینانه را تحت تأثیر قرار دهد (۱۴). خوش‌بینی تحصیلی به یک انتظار تعمیم‌یافته اره دارد که دانش‌آموز بر اساس آن احساس می‌کند هنگام رویارویی با مشکلات تحصیلی و کسب دانش، نتایج خوشایند رخ خواهد داد. این انتظار بیشتر حیطه‌های مهم زندگی فرد را پوشش می‌دهد (۱۵) و با ویژگی‌های روان‌شناختی گوناگونی

معصومه قلیپور^{۱*}

گروه روانشناسی تربیتی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران (نویسنده مسئول).

زهرا سادات جلالیان^۲

گروه روانشناسی تربیتی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران.

فاطمه طاهری^۳

گروه روانشناسی تربیتی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران.

چکیده

هدف: موازین اخلاقی در تمامی حیطه‌های متفاوت نقش اساسی دارد به نحوی که به نظر می‌رسد می‌تواند در بهبود عملکرد شناختی، رفتاری و ارتباطی موثر واقع شود، بنابراین این پژوهش با هدف تعیین اثربخشی آموزش مولفه‌های هوش اخلاقی بر خودکنترلی و خوش‌بینی علمی دانش‌آموزان متوسطه اول انجام شد.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش را تمامی ۴۴۱ دانش‌آموز پسر متوسطه اول پایه نهم از ۵ مدرسه دولتی در شهر بابل در آذر سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ تشکیل داده‌اند. تعداد ۳۰ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و بر اساس معیارهای ورود به پژوهش انتخاب و به طور تصادفی در دو گروه ۱۵ نفره آزمایش و گواه جایگزین شدند. از دو پرسشنامه شامل پرسشنامه خودکنترلی تانجی و همکاران (۲۰۰۴) و پرسشنامه خوش‌بینی علمی شان موران و همکاران (۲۰۱۳) و برنامه آموزشی مولفه‌های هوش اخلاقی بوربا و همکاران (۲۰۰۵) استفاده شد. داده‌ها با استفاده از روش تحلیل کوواریانس چند متغیره مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: از یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که آموزش مولفه‌های هوش اخلاقی بر خودکنترلی ($P=0/01$ و $69/739$) و خوش‌بینی علمی ($P=0/01$ و $104/096$) در دانش‌آموزان متوسطه اول در سطح $0/01$ مؤثر بود.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می‌گردد مشاوران مدارس، از آموزش‌های مولفه‌های هوش اخلاقی جهت افزایش خودکنترلی و خوش‌بینی علمی استفاده کنند.

واژه‌های کلیدی: خودکنترلی، خوش‌بینی علمی، هوش اخلاقی، دانش‌آموزان

2. academic optimism

1. Self-Control

زندگی می‌باشد و از این رو آشنایی با عوامل تاثیرگذار مولفه‌های هوش اخلاقی برای دست اندرکاران در امر آموزشی و درمانی حائز اهمیت است تا شاید زمینه‌های ارتقاء وضعیت شناختی و رفتاری فراهم گردد و با اثبات این مدعا می‌توان گفت با استفاده از این اصل که پیشگیری بهتر از درمان است، استفاده از نتایج تحقیقات در فرآیندهای آموزشی یا مشاوره می‌تواند موثر واقع شود. در پژوهش‌های گذشته در داخل کشور به نظر می‌رسد که مطالعه‌ای به بررسی دقیق و همزمان آموزش مولفه‌های هوش اخلاقی بر خودکنترلی و خوش‌بینی علمی دانش‌آموزان متوسطه اول صورت نگرفته است. لذا در راستای برطرف کردن خلاء موجود میان مطالعات انجام شده، سوال این پژوهش این است که آیا آموزش مولفه‌های هوش اخلاقی بر خودکنترلی و خوش‌بینی علمی دانش‌آموزان متوسطه اول اثربخش است؟

مواد و روش‌ها

روش پژوهش حاضر از نوع نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون_پس‌آزمون و گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش را تمامی ۴۴۱ دانش‌آموز پسر متوسطه اول پایه نهم از ۵ مدرسه دولتی در شهر بابل در آذر سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ تشکیل داده‌اند. با توجه به اینکه حداقل تعداد نمونه برای پژوهش‌های مداخله‌ای ۱۵ نفر در هر گروه می‌باشد (۲۰). در ابتدا بر اساس جدول کرجسی و مورگان حجم نمونه برای غربالگری اولیه به تعداد ۲۰۰ نفر برآورد شد که با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای دو مرحله‌ای ۳ مدرسه و از هر مدرسه ۲ کلاس به تصادف ساده انتخاب شدند و سپس پرسشنامه‌های خودکنترلی و خوش‌بینی علمی درمیان تمام دانش‌آموزان کلاس‌ها (در هر کلاس ۲۵ نفر) توزیع شد. سپس بر اساس ۳۰ نفر از دانش‌آموزانی که در پرسشنامه‌های خودکنترلی و خوش‌بینی علمی کمترین نمرات را کسب نموده‌اند. سرانجام ۱۵ نفر به طور تصادفی ساده به در گروه آزمایش و ۱۵ نفر دیگر در گروه گواه منتصب شده‌اند. معیارهای ورود به پژوهش شامل: رضایت والدین، جنسیت پسر، متوسطه اول پایه نهم در ۵ مدرسه دولتی، کسب کمترین نمرات در پرسشنامه‌های خودکنترلی و خوش‌بینی علمی بود. معیارهای خروج از پژوهش شامل: غیبت دو جلسه متوالی، تکمیل ناقص پرسشنامه‌ها، خروج از مطالعه در هر یک از مراحل مداخله بود. قبل از شروع جلسات ملاحظات اخلاقی از جمله اهداف پژوهش، رازداری، حفظ حریم افراد بیان گردید و همچنین رضایت نامه آگاهانه از والدین به منزله تعهد شرکت در پژوهش از افراد دریافت شد، سپس پیش‌آزمون از گروه آزمایش و گروه گواه کسب گردید و در جلسه آخر مداخله بر روی گروه آزمایش از هر دو گروه همزمان پس‌آزمون گرفته شد. بسته آموزشی مولفه‌های هوش اخلاقی گروهی بوربا و همکاران (۲۰۰۵)، در ۸ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای تأیید شده در مطالعه رضائین و همکاران مورد استفاده قرار گرفت. مداخله صرفاً بر روی گروه آزمایش استفاده شد و برای گروه گواه مداخله صورت نگرفت.

رابطه دارد که هر کدام می‌تواند نقشی در احساس رضایت از زندگی داشته باشند. خوش‌بینی چندین جزء اساسی را در بر می‌گیرد، جزء هیجانی که مثبت اندیش از نظر خلقی، شاد و خوشحال است (۱۶). جزء اجتماعی که فرد مثبت اندیش از روابط اجتماعی خوبی با دیگران برخوردار است و می‌تواند از آنها حمایت اجتماعی در یافت کند و سرانجام جزء شناختی، که باعث می‌شود فرد خوش‌بینی اطلاعات را به روش خاصی پردازش کرده، مورد تعبیر و تفسیر قرار دهد که در نهایت باعث احساس شادی و خوش‌بینی در وی می‌گردد. افراد خوش‌بین همواره در انتظار اتفاق‌های خوشایند در زندگی‌اند و اعمال انسان تا حد زیادی از انتظارات نتایج آن اعمال تأثیر می‌پذیرد (۱۷). مفهوم خوش‌بینی علمی یکی از خصوصیات است که با کنترل وضعیت اجتماعی، اقتصادی و موفقیت‌های قبلی دانش‌آموزان بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیرگذار است و باعث ایجاد تفاوت‌هایی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود (۱۸).

از سوی دیگر شرایط محیطی بر عملکرد رفتاری و اجتماعی نوجوانان تأثیر می‌گذارد. تعداد زیادی از نوجوانانی که مشکلات رفتاری و اجتماعی دارند، معیارهای صحیح رفتاری و اجتماعی را نمی‌شناسند و ذهن آنها توانایی قضاوت اخلاقی و تشخیص خوب و بد را ندارد. اخیراً ابعاد جدیدی در حوزه هوش شناسایی شده است و یکی از مهمترین جنبه‌های این امر هوش اخلاقی است (۱۹). گرایش زیادی به ارتباط مسائل اجتماعی با تربیت اخلاقی در محیط‌های آموزشی وجود دارد. هوش اخلاقی اولین بار توسط بوربا در سال ۲۰۰۵ ارائه شد و هوش اخلاقی به عنوان توانایی درک درست اخلاق، داشتن باورهای اخلاقی قوی، عمل بر اساس آنها و رفتار در جهت درست تعریف می‌شود. ساختار هوش اخلاقی شامل چهار بعد اصلی شامل درست‌کاری، مسئولیت‌پذیری، بخشش و دلسوزی است (۲۰) و دارای زیرگروه شامل هماهنگی، صداقت، شجاعت، رازداری، انجام تعهدات شخصی، خودکنترلی و خودمحورسازی، کمک به دیگران و درک نیازهای روحی خود است. هوش اخلاقی به عنوان راهنمای رفتار انسان عمل می‌کند و به افراد کمک می‌کند تا هوشمندانه و بهینه عمل کنند. بنابراین هوش اخلاقی به عنوان مهارتی تلقی می‌شود که با تمرین می‌توان آن را بیش از پیش توسعه داد.

در همین راستا حیات بخش و همکاران دریافته‌اند که آموزش‌های هوش اخلاقی در افزایش اخلاق تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر داشت. بهلولی چیچکلی نشان داده‌اند که آموزش هوش اخلاقی بر بهزیستی روان‌شناختی و اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان اثربخش است. هیرتلنهر و لیتگوب ۳ نشان داده‌اند که بین فیلتر اخلاقی و کنترل خود رابطه علی معنی داری وجود دارد. باباکارا و همکاران ۴ دریافته‌اند که بین هوش اخلاقی و رابطه آن با کنترل خود در میان نوجوانان تیزهوش و عادی در مدارس دولتی بحرین رابطه معنی داری وجود دارد. به طور کلی وجود مولفه‌های هوش اخلاقی از عوامل ثمربخش و موفقیت‌آمیز در

3. Hirtenlehner & Leitgöb
4. Baykara, et al

1. moral intelligence
2. Burba

ابزار پژوهش

درجه‌ای لیکرت تنظیم شده‌اند که نحوه نمره‌گذاری آن به این صورت است که کاملاً مخالفم، نمره ۱ تا کاملاً موافقم، نمره ۶ گرفته است، نمره بالاتر بیانگر خوش‌بینی علمی بالاتر فرد خواهد بود و برعکس. روایی سازه و همزمان پرسشنامه توسط سازنده تایید گردید و پایایی را به روش آلفای کرونباخ بین ۰/۸۲ تا ۰/۸۶ گزارش نمود. همچنین حامدی نسب و همکاران روایی سازه و همزمان پرسشنامه تایید گردید و پایایی را به روش آلفای کرونباخ ۸۱ تا ۰/۹۳ محاسبه شده است. در پژوهش حاضر پایایی به روش آلفای کرونباخ برای کل آن ۰/۸۰ به دست آمد.

روش تحلیل پژوهش

داده‌های حاصل از تکمیل پرسشنامه‌های پژوهش در بین دو گروه کنترل و آزمایش در دو مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون جمع‌آوری شدند؛ این داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی شامل میانگین و انحراف استاندارد و نیز آمار استنباطی تحلیل کوواریانس چند متغیره با نرم افزار SPSS نسخه ۱۸ در سطح معنی‌داری ۰/۰۵، توان آزمون ۰/۹۵ تحلیل شدند.

۱. پرسشنامه خودکنترلی: پرسشنامه خودکنترلی توسط تانجی و همکاران ۱ در سال ۲۰۰۴ با ۱۳ سوال تهیه شد. طیف لیکرت ۵ گزینه ای از ۱ تا ۵ می باشد، اما این شیوه نمره گذاری در مورد سوالات ۲، ۳، ۴، ۵، ۷، ۹، ۱۰، ۱۲ و ۱۳ معکوس شده و به صورت زیر در خواهد آمد، برای بدست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه، مجموع امتیازات همه سوالات را با هم جمع کنید. حداکثر نمره برای پرسشنامه خود کنترلی تانجی ۶۵ و حداقل ۱۳ است. نمره بالاتر بیانگر خودکنترلی بالاتر فرد خواهد بود و برعکس. در پژوهش تانجی و همکاران روایی این مقیاس با ارزیابی همبستگی آن با مقیاس های پیشرفت تحصیلی، سازگاری، روابط مثبت، و مهارت های بین فردی مورد تایید قرار گرفته است. همچنین پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۳ بدست آمده است. روایی سازه و محتوا در پژوهش موسوی مقدم و همکاران محاسبه و مورد تایید قرار گرفته است. همچنین پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۵ بدست آمده است. در پژوهش حاضر پایایی به روش آلفای کرونباخ برای کل آن ۰/۷۷ به دست آمد.

۲. پرسشنامه خوش‌بینی علمی: پرسشنامه خوش‌بینی علمی توسط شائن موران و همکاران ۲ دارای ۲۸ سؤال است که در قالب طیف ۶

جدول ۱: خلاصه جلسات آموزش مولفه‌های هوش اخلاقی گروهی

جلسه	هدف	فعالیت
۱	پس از آشنایی و معارفه و احترام و دریافت پیش آزمون	مشخص کردن هدف گروه و معرفی برنامه آموزشی پیش رو، بررسی قوانین گروه، تأکید بر مشارکت همه در بحث های کلاسی. تعریف فضیلت احترام و ضرورت پرداختن به آن، پیامدهای فقدان احترام در جامعه، تأکید بر قانون طلایی "با دیگران طوری رفتار کن که دوست داری با خودت رفتار شود"، ارزیابی و تفسیر شیوه های بی احترامی، ارزیابی نگرش فردی در مورد اختلاف نظر در روابط و منجر شدن به بی احترامی. شرح
۲	همدلی	آشنایی با تعریف همدلی، اهمیت و ضرورت همدلی و تاثیر آن بر روابط بین فردی، بیان مصادیق همدلی در رابطه، ارزیابی و تغییر شیوه های حاکی از عدم همدلی، آموزش گوش دادن فعال.
۳	وجدان و مسولیت پذیری	تعریف، اهمیت و ضرورت فضیلت وجدان و تاثیر آن بر روابط بین فردی، آشنایی با مصادیق وجدان در زندگی، آشنایی با پیامدهای قضاوت‌های غیر وجدانی.
۴	خویشنداری	آشنایی با تعریف، اهمیت و ضرورت خویشنداری و تاثیر آن بر روابط، آشنایی با مصادیق خویشنداری در زندگی، توضیح و شناسایی رفتارهای خویشندارانه، آشنایی با فواید خویشنداری در زندگی، بیان روشهای ایستادگی در برابر وسوسه ها. شرح: ذکر مثال هایی از کنترل خود در مواجهه با رویدادها، تأکید بر آرامش و انجام تمرینات بدنی آرامش زا، کنترل خشم و هیجان، بررسی پیامدهای کنترل خود در ارتباط با دوستان، تأکید بر صحبت با خود (خودگویی) برای ایجاد خودکنترلی در مواجهه با موقعیت ها
۵	انصاف	محتوا و فنون: آشنایی با تعریف، اهمیت و ضرورت فضیلت انصاف در زندگی و تاثیرات آن، معرفی مصادیق انصاف در زندگی و روشهای ایجاد تقویت آن. اجرا و آموزش فن تصویرسازی مثبت راجع به خاطرات و رفتارهای مثبت همکلاسی، تمرین مقابله با پیشداوری، تمرین احترام به تفاوتها.
۶	بردباری	محتوا و فنون: آشنایی با تعریف، اهمیت و ضرورت و تاثیرات فضیلت بردباری در روابط، بیان مصادیق بردباری، مقایسه افراد منفعل، پرخاشگر و قاطع، بررسی عکس العمل افراد در موقعیتهای خشم برانگیز، بیان ویژگی افراد ماهر در کنترل خشم. آموزش مهارتهای کنترل خشم، عدم انتقاد از شخصیت به جای انتقاد از رفتار.

1. Tangney et al.
2. Tschannen-Moran et al.

۷	صداقت و درستکاری	گویی، پرهیز از دروغ گویی و پیامدهای منفی آن، بررسی دلایل دروغ گویی های مصلحت طلبانه، انجام کارهای درست حتی در موقعیت هایی که نفع شخص در آن نباشد.
۸	بخشش و جمع بندی و دریافت پس آزمون	تعریف مصادیق بخشش، بررسی پیامدهای مثبت آن، بررسی نقش بخشش در جلوگیری از تشدید مشکلات، و بخشش در هنگام موقعیت برتر و احساس برتری هنگام بخشش.

یافته‌ها
 بالاتر به ترتیب ۷ و ۹ نفر و در گروه کنترل در سطح دیپلم برای پدر و مادر به ترتیب ۶ و ۵ نفر و در سطح لیسانس و بالاتر به ترتیب ۹ و ۱۰ نفر بودند.

در شاخص جمعیت شناختی سن در گروه آزمایش ۱۴ نفر ۱۵ ساله و ۱ نفر ۱۴ ساله و در گروه کنترل ۱۳ نفر ۱۵ ساله و ۲ نفر ۱۴ ساله بودند. در وضعیت تحصیلی والدین در گروه آزمایش در سطح دیپلم برای پدر و مادر به ترتیب ۸ و ۶ نفر و در سطح لیسانس و

جدول ۲: میانگین، انحراف استاندارد متغیرهای خودکنترلی و خوش بینی علمی

متغیر	آزمایش		آزمون	
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
خودکنترلی	۲۱/۴۳	۳/۱۲	۲۱/۷۳	۳/۲۶
	۲۹/۱۶	۳/۵۳	۲۱/۸۰	۳/۳۸
خوش بینی علمی	۴۶/۵۴	۵/۷۲	۴۶/۰۶	۵/۱۹
	۶۷/۸۷	۶/۱۵	۴۶/۲۹	۵/۴۴

بر اساس جدول (۲) در متغیر خودکنترلی و متغیر خوش بینی علمی، میانگین گروه آزمایش از پیش آزمون تا پس آزمون افزایش یافته است، اما در گروه کنترل بین پیش آزمون و پس آزمون خودکنترلی و خوش بینی علمی تغییری بارزی بین مقادیر میانگین‌ها مشاهده نشد. این بهبود در متغیر خودکنترلی و خوش بینی علمی به صورت مثبت بود. بنابراین تفاوت بین دو گروه آزمایش و گواه در مرحله پس آزمون به نفع گروه آزمایش است. قبل از تحلیل استنباطی ابتدا نرمالیتی داده‌ها در متغیر خوش بینی علمی در پیش آزمون (۰/۹۱۶ و $P=0/191$)، پس آزمون (۰/۸۸۲ و $P=0/062$) و در متغیر خودکنترلی در پیش آزمون (۰/۹۱۴ و $P=0/177$)، پس آزمون (۰/۹۵۰ و $P=0/568$) توسط آزمون شاپیرو ویلکز تایید شد. پیش فرض همگنی واریانس‌ها با استفاده از آزمون باکس برای متغیر

خوش بینی علمی (۰/۱۱۹ و $P=0/119$) و برای متغیر خودکنترلی (۰/۲۳۰ و $P=0/258$) مورد تایید واقع گردید. همچنین در آزمون لوین با توجه به مقدار با توجه به مقدار بدست آمده برای متغیر خوش بینی علمی (۰/۵۹۰ و $P=0/218$) و برای متغیر خودکنترلی (۰/۲۰۲۱ و $P=0/146$) همسانی خطای واریانس نیز تایید شد. همچنین در بررسی همگنی شیب رگرسیون مقادیر بدست آمده از آزمون F برای متغیر خودکنترلی (۰/۱۱۲ و $P=0/296$) و برای متغیر خوش بینی علمی (۰/۲۳۱ و $P=0/570$) نشان دهنده تایید این مفروضه است. به طور کلی مفروضات (پیش فرض‌های نرمال بودن و همگونی واریانس‌ها) از تحلیل کوواریانس چند متغیره رعایت شده است.

جدول ۳: نتایج حاصل از شاخص‌های چند متغیره آزمون تحلیل کوواریانس

نام آزمون	مقدار	تحلیل واریانس	درجه آزادی	سطح معنی داری
اثر پلابی	۰/۵۹۰	۲۳/۶۹۸	۱	۰/۰۱
لامبدایی ویلکز	۰/۶۷۱	۲۳/۶۹۸	۱	۰/۰۱
اثر هتلینگ	۰/۵۸۱	۲۳/۶۹۸	۱	۰/۰۱
رویس لارگت	۰/۵۸۱	۲۳/۶۹۸	۱	۰/۰۱

با توجه به جدول ۴ نتایج حاصل از شاخص‌های چند متغیره آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره بر روی متغیر خودکنترلی و خوش بینی علمی را نشان می‌دهد. به طور مشخص همه شاخص‌های چند متغیره تحلیل کوواریانس چند متغیره در سطح ۰/۰۱ معنی دار

می‌باشند، بنابراین می‌توان استنباط نمود که با کنترل اثر پیش آزمون، آموزش آموزش مولفه‌های هوش اخلاقی بر خودکنترلی و خوش بینی علمی در دانش‌آموزان اثربخش است.

جدول ۴، نتایج حاصل از تحلیل کوواریانس چند متغیره بر متغیرهای خودکنترلی و خوش بینی علمی

متغیرها	شاخص	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	معنی داری	اندازه اثر	توان آزمون
خودکنترلی	پیش‌آزمون	۹۱۲/۰۶۷	۱	۹۱۲/۰۶۷	۷۳/۶۵۹	۰/۰۱	۰/۶۹۵	۱
	گروه	۷۴۲/۶۵۷	۱	۷۴۲/۶۵۷	۶۹/۷۳۹	۰/۰۱	۰/۶۷۱	۱
	خطا	۲۸۷/۵۴۱	۲۷	۱۰/۶۴۹				
خوش‌بینی علمی	پیش‌آزمون	۱۸۷۴۳/۸۶۰	۱	۱۸۷۴۳/۸۶۰	۱۱۰/۴۲۵	۰/۰۱	۰/۸۲۷	۱
	گروه	۱۴۹۵۵/۵۱۴	۱	۱۴۹۵۵/۵۱۴	۱۰۴/۰۹۶	۰/۰۱	۰/۸۰۱	۱
	خطا	۳۸۷۹/۱۱۰	۲۷	۱۴۳/۶۷۰				

دهد (۲۳). در تبیین دیگر دلایل اثرگذاری آموزش هوش اخلاقی می‌توان گفت محرک رفتار اخلاقی بهبود تعاملات و رشد اجتماعی است. در واقع دو عامل اصلی برای رفتارهای اجتماعی نوع دوستانه، همدلی و اصول درونی شده می‌باشند و از آنجا که همدلی یکی از مولفه‌های هوش اخلاقی می‌باشد و همچنین آموزش هوش اخلاقی می‌تواند باعث هدایت رفتارهای فرد شود و به عنوان یک جهت یاب عمل کند (۲۴). بنابراین می‌تواند باعث تقویت روابط بین فردی، تقویت روابط و خوش‌بینی شود، در نتیجه فرد می‌تواند خودکنترلی خود را بهبود دهد با دیگران تعامل نماید و باعث افزایش خوش‌بینی در فرد شود. افراد باهوش اخلاقی بالا توانایی تحمل تنش و نگرانی را دارند در عین اینکه نسبت به آن بی‌تفاوت اند، بنابراین امکان بروز رفتارهای ناسازگارانه در واکنش به موقعیتهای فشارزا در آنان کاهش می‌یابد (۲۵). هنگامی که هوشیاری فرد نسبت به موازین اخلاقی افزایش می‌یابد و به کار گرفته می‌شود، در او احساس امنیت ایجاد می‌کند و بدین ترتیب عملکرد او در محیط تحصیلی بهبود می‌یابد به عبارتی دیگر هوش اخلاقی دانش‌آموزان را مانند یک سیستم ناظر و کنترل‌کننده در محیط کمک می‌نماید. افراد با هوش اخلاقی بالا، فعالانه با مشکلات مقابله و از سلامت و رضایت بیشتری برخوردارند و این نوع هوش به‌مثابه نوعی جهت‌یاب برای اقدام به عمل درست و توانایی کاربرد اصول اخلاقی جهانی در تعامل با دیگران است. همچنین افراد به دلیل گرایش به خودتنظیمی و خودکنترلی، توانایی بالایی برای مقابله با نیازهای خود داشته و هنگام قرار گرفتن در معرض تعارض و تنش در تنظیم و مدیریت هیجانات خود کنترلی بهتر دارند و به دلیل بهره‌گیری از فضیلت‌های اخلاقی، توانایی بیشتری برای مقابله با سختیها از خود نشان می‌دهند که در نتیجه به سطوح بالاتر از خوش‌بینی در کسب نتایج متفاوت دست می‌یابند.

این پژوهش با محدودیت‌های تحقیق روبرو بوده است؛ محدود شدن پژوهش به دانش‌آموزان متوسطه اول و محدود بودن به جنسیت مذکر و عدم دریافت پیگیری با توجه به در دسترس نداشتن نمونه‌ها محدودیت‌های پژوهش حاضر بودند. پیشنهاد می‌شود که همین موضوع پژوهش در موقعیت‌های مکانی و دوره‌های تحصیلی و سنی مختلف و همچنین جنسیت دختران اجرا شود تا قادر به درک تفاوت‌ها و فراز و نشیب‌های اشتیاق تحصیلی در مقاطع مختلف باشیم. در مجموع این پژوهش نشان داد که آموزش مولفه‌های هوش اخلاقی بر خودکنترلی و خوش‌بینی علمی در دانش‌آموزان متوسطه اول اثربخشی دارد. بنابراین روانشناسان و مشاوران در مراکز

با توجه به جدول (۴) نتایج این آزمون حاکی از آن است که در مجموع بین خودکنترلی (۶۹/۷۳۹ و $P=0/01$) و خوش‌بینی علمی (۱۰۴/۰۹۶ و $P=0/01$) در دو گروه دانش‌آموزان تفاوت معنی‌داری در سطح $0/01$ وجود دارد. به طور کلی نشان می‌دهد که با آموزش مولفه‌های هوش اخلاقی، خودکنترلی و خوش‌بینی علمی تغییر می‌کند. اما اثر این آموزش بر خوش‌بینی علمی بیشتر از خودکنترلی است.

نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش تعیین اثربخشی آموزش مولفه‌های هوش اخلاقی بر خودکنترلی و خوش‌بینی علمی در دانش‌آموزان متوسطه بود. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که آموزش مولفه‌های هوش اخلاقی بر خودکنترلی و خوش‌بینی علمی در دانش‌آموزان متوسطه اثربخش بود و آموزش مولفه‌های هوش اخلاقی سبب افزایش خودکنترلی و خوش‌بینی علمی دانش‌آموزان متوسطه می‌گردد. این نتایج با یافته‌های حیات بخش و همکاران (۱۶)، بهلولی چیچکلوی (۱۸)، هیرتلنهر و لیتگوب (۴)، بایاکارا و همکاران (۲۱) همسو می‌باشد. در علت همسویی در نتایج بدست آمده می‌توان نکات مشترک نشانه‌های شناختی در بسته آموزش مولفه‌های هوش اخلاقی اشاره نمود با توجه به مبانی نظری شناختی به عنوان یک عامل مهم و مشترک بین مبانی نظری می‌توان دریافت که این ابزار اثربخش است. بنابراین هر چند که در این پژوهش‌ها به نسبت پژوهش حاضر تفاوت‌هایی در ابزار استفاده شده و موقعیت زمانی و مکانی وجود دارد اما با توجه به منطبق مبانی اخلاقی در متغیرهای مورد مطالعه همسویی بدست آمده قابل تأیید است.

در تبیین این نتایج می‌توان بیان نمود که در جلسات آموزش هوش اخلاقی به فضیلت‌هایی مانند احترام، همدلی، خوبشنداری، مسئولیت‌پذیری و صداقت پرداخته می‌شود و نوجوانان با این مهارت‌ها در ارتباط با دیگران آشنا می‌شوند (۱). رعایت هریک از این فضایل خود به‌تنهایی سبب بهبود چشمگیر روابط اجتماعی افراد می‌شود. در تبیین دلایل اثرگذاری آموزش هوش اخلاقی بر خودکنترلی و خوش‌بینی علمی در دانش‌آموزان می‌توان گفت با رشد مولفه‌های هوش اخلاقی دانش‌آموزان به روابط بین فردی آگاه‌تر می‌شود و تلاش می‌کند با کنترل خود با افراد در ارتباط باشد (۲۲). از آنجا که هوش اخلاقی شامل چهار اصل درستکاری، مسئولیت‌پذیری، بخشش و دلسوزی می‌باشد، بنابراین فرد با فراگرفتن مولفه‌های هوش اخلاقی، خودکنترلی و خوش‌بینی علمی خود را بهبود می‌

when spending fits our personality. *Psychological science*, 27(5), 715-725.

8. Mazloum, Maryam; Yacoubi, Hamid. (2015). The role of emotion regulation and thought control in predicting post-traumatic stress disorder. *Clinical Psychology*, 8(4), 1-10.

9. Carroll, H. L. (2014). Social cognitive factors associated with verbal bullying and defending (Unpublished doctoral thesis). Wayne State University, Detroit, Michigan.

10. Wojciechowski, T. (2020). PTSD as a Risk Factor Predicting Polydrug Use: A Dual Systems of Self-Control Mediation Model. *Journal of Drug Issues*, 0022042620958198.

11. Tahmasbian, Hojjat Elah; Kakabrai, Kivan; Jahangiri, Mehdi and Fathi, Samia. (1390). Investigating the relationship between optimism and mental health in students, regional conference on child and adolescent psychology, Kermanshah, Islamic Azad University, Kermanshah branch.

12. Sheikh al-Islami, Ali; Sidasmali Qomi, Nastern. (1401). The effectiveness of teaching moral intelligence skills on scientific optimism of bully male students. *School and School Psychology*, (1), 21-32.

13. Rand, K. L., Martin, A. D., & Shea, A. M. (2011). Hope, but not optimism, predicts academic performance of law students beyond previous academic achievement. *Journal of Research in Personality*, 45(6), 683-686.

14. Prasetyo, A. R., Nurtjahjanti, H., & Kustanti, E. R. (2017). Group positive psychotherapy: An intervention to enhance optimism in women Indonesian migrant workers. *Ijaber*, 13(7), 6067-6092.

15. Tschannen-Moran, M., Bankole, R. A., Mitchell, R. M., & Moore, D. M. (2013). Student academic optimism: A confirmatory factor analysis. *Journal of Educational Administration*.

16. life-giving, dawn; Entisar Fomeni, Gholamhossein; Hijazi, Masoud. (2019).

آموزشی و درمانی می‌توانند از این روش آموزشی برای افزایش خودکنترلی و خوشبینی علمی دانش‌آموزان استفاده کنند و با آموزش‌های تکنیک‌های بسیار کارآمد این روش آموزش مانند کنترل و توجه می‌توان سبب پاسخ‌های موثر این افراد در شرایط متفاوت تحصیلی گردد.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران مراتب قدردانی و تشکر خود را از تمامی شرکت کنندگان این پژوهش که با استقبال و بردباری، در روند استخراج نتایج همکاری نمودند، اعلام می‌دارند.

تعارض منافع

نویسندگان این مطالعه هیچگونه تعارض منافی در انجام و نگارش آن ندارند.

References

1. Rezapour Mirsaleh, Yasser; Khordmand, Tahira; Shahidi, Samia. (2016). The effectiveness of moral intelligence training on social performance and behavioral problems. *Ethics in Science and Technology*, 12 (4): 59-48.

2. Mousavi Moghadam, Seyyed Rahmatullah. (2014). Investigating the relationship between spiritual intelligence and self-control and defense mechanisms in female students of the third year of high school. *Journal of Medical Sciences of Islamic Azad University*, 25, 1, 64-59.

3. Compton, W. C., & Hoffman, E. (2019). *Positive psychology: The science of happiness and flourishing*. Sage Publications.

4. Hirtenlehner, H., & Leitgöb, H. (2021). Differential self-control effects: Moral filtering and the subsidiary relevance of self-control. *International Criminology*, 1, 91-106.

5. Voo, T. C., & Chin, J. (2021). *Ethics, Empathy and Attitudes. A Practical Guide for Medical Teachers*, E-Book, 205.

6. Tetzner, J., & Becker, M. (2018). Think positive? Examining the impact of optimism on academic achievement in early adolescents. *Journal of personality*, 86(2), 283-295.

7. Matz, S. C., Gladstone, J. J., & Stillwell, D. (2016). Money buys happiness

25. Silver, E., & Silver, J.R. (2021). Morality and self-control: The role of binding and individualizing moral motives. *Deviant Behavior*, 42(3), 366-385.
- The effectiveness of moral intelligence training on academic ethics and academic self-efficacy of 10th grade female students in public schools. *Educational Psychology Quarterly*, 16(56), 131-156.
17. Singh, I., & Jha, A. (2013). Anxiety, optimism and academic achievement among students of private medical and engineering colleges: a comparative study. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 3(1), 222.
18. Bahloli Chichkalvi, Farhanaz; Mahmoud Fakheh, Hayman. (1400). The effectiveness of moral intelligence training on the psychological well-being and academic ethics of female students during the Corona epidemic period. *Research in educational systems*, 15(55), 203-216.
19. Dur, Ş. , Göl, İ. , Erkin, Ö. , & Yildiz, N. U. (2022). The effect of moral intelligence on cultural sensitivity in nurses. *Perspectives in Psychiatric Care*.
20. Delaware, Ali. (2013). *Research method in psychology and educational sciences*. Tehran: Ed. 4.
21. Baykara, Z. G., Demir, S. G., & Yaman, S. (2015). The effect of ethics training on students recognizing ethical violations and developing moral sensitivity. *Nursing ethics*, 22(6), 661-675.
22. Tangney, J., Baumeister, R. F., & Boone, A. L. (2004). High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. *Journal of Personality*, 72, 271–324.
23. Al Malki, F. M. (2019). Moral Intelligence and its Relation to the Locus of Control among Gifted and Ordinary Adolescents in Bahrain's Public Schools. *Journal of Educational & Psychological Sciences*, 20(2).
24. Satici, B. (2019). Testing a model of subjective well-being: The roles of optimism, psychological vulnerability, and shyness. *Health psychology open*, 6(2), 2055102919884290.